

УДК 378.018.43

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: КОНТЕКСТ УПРАВЛІНСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Ілля Дроженко

Науковий керівник: доктор іст. наук, професор Ріжняк Р.Я.

*Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна*

У статті розкрито проблема організації управлінської діяльності в закладі загальної середньої освіти щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання. У роботі проілюстрована методологія моніторингового дослідження, що використовувалася управлінням Державної служби якості освіти в Кіровоградській області та проаналізовані результати такого моніторингу в одній з громад області.

Ключові слова: експертиза, моніторинг, національно-патріотичне виховання, заклад загальної середньої освіти, управління.

**IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF NATIONAL PATRIOTIC
EDUCATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: THE CONTEXT OF
ADMINISTRATIVE ACTIVITIES**

Ilya Drozhenko

Scientific supervisor: Doctor of Historical Sciences, Professor Rizhniak R.Ya.

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytsky, Ukraine*

The article discloses the problem of organizing management activities in the institution of general secondary education regarding the implementation of the Concept of national-patriotic education. The work illustrates the monitoring research methodology used by the State Education Quality Service in the Kirovohrad region and analyzes the results of such monitoring in one of the communities of the region.

Key words: examination, monitoring, national-patriotic education, institution of general secondary education, management.

Постановка проблеми. В сучасній складній ситуації викликів та загроз, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері найважливішим завданням українського суспільства, поряд зі збереженням своєї суверенності й територіальної цілісності, реалізації шляхів для інтегрування в світове та європейське співтовариство, є реалізація нової стратегії виховання, яка закріплена у Концепції національно-патріотичного виховання в закладах освіти України [10; 11; 12]. Згідно її положень логічно серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальним виступає національно-патріотичне виховання як стрижневий, основоположний та нагальний концепт, що відповідає сучасним вимогам і викликам сучасності, закладає основи для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть Українську державу як гаранта власного особистісного розвитку, для якого важливими будуть ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, любові, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, рівності, різноманітності, здорового способу життя, інклюзивності, готовності до змін.

Моніторинг організації освітнього-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти України та проведення експертизи його результатів дасть можливість визначити рівень протистояння системи виховної роботи закладів загальної середньої освіти викликам сьогодення. Тому тематика дослідження щодо моніторингу управлінської діяльності у контексті реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти є актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Особливості реалізації управлінської діяльності закладами освіти теоретично вивчали різні автори. До науково-практичних висновків долучилися світила української педагогічної думки В.Г. Кремень, В.І. Луговий, А.М. Гуржій, О.Я. Савченко [7], а також Гонюкова Л.В., Кармалюк С.П. [2], Григораш В.В. [3], Дмитренко Г.А. [5], Єльнікова Г.В. [6], Калініна Л. [13], які вивчали структуру управлінської діяльності, її цільову

спрямованість та функції. У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.) 1993 року зазначено, що в основу національного виховання мають бути закладені принципи гуманізму, демократії, єдності сім'ї та школи, наступності й спадкоємності поколінь. Питаннями формування національно-патріотичного виховання в українських закладах освіти займалися визначні вітчизняні науковці. Серед них Бех І.Д., Чорна К.І. [1], Липовська Н.А. [8], Марковець В.М. [9] та інші. На сучасному етапі розвитку України, коли розпочалася пряма агресія росії проти нашої держави, коли з'явилася пряма загроза втрати державної незалежності та потрапляння в сферу впливу рашистського агресора, виникла нагальна необхідність переосмислення зробленого й планування та реалізації системних заходів, що забезпечать посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Метою статті є формування рекомендацій за результатами проведення моніторингу управлінської діяльності щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в освітньому процесі закладу освіти.

Виклад основного матеріалу. Управління Державної служби якості освіти у Кіровоградській області з 30 травня по 05 червня 2023 року здійснено вивчення питання діяльності сектору освіти Вільшанської селищної ради з питань освіти щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти Вільшанської селищної ради Кіровоградської області. Як магістрант я був залучений до проведення заходів моніторингу.

Для з'ясування стану реалізації місцевими органами Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти на території Вільшанської селищної ради вивчалася організація роботи місцевих органів щодо виконання заходів з реалізації Концепції національно-патріотичного виховання.

Під час аналізу результатів моніторингу з'ясовано, що в системі роботи закладів освіти Вільшанської селищної ради впроваджуються різноманітні

форми й методи громадянського та патріотичного виховання учнівської молоді. Зокрема закладами освіти проведено заходи за різними напрямками: щорічне відзначення державних свят, створення краєзнавчих, етнографічних та екологічних екскурсійних маршрутів для різновікових груп тощо.

Індикаторами ефективності національно-патріотичного виховання в системі освіти Вільшанської громади є популяризація та широке висвітлення в місцевих засобах медіа фактів і подій, що свідчать про колективну й індивідуальну боротьбу за незалежність України у ХХ столітті. Проведено такі заходи: а) відзначення Дня відповідальної людини та вшанування пам'яті видатного українця Богдана Гаврилишина; б) організовані експозиції та книжкові виставки «У серцях несемо вдячність усім тим, хто землю боронить», «Історія та сучасність нашої держави», виставка-пам'ять, присвячена В'ячеславу Чорноволу «Я б обрав життя, яке прожив»; в) увіковічення пам'яті захисників України та вшанування, підтримку учасників антитерористичної операції, операції об'єднаних сил та війни, що російська федерація розв'язала й веде проти України; г) організовано й проведено уроки пам'яті «Вклоняємось доземно українському воїну», майстер-клас «Оберіг для нашого воїна», запис відеопривітань, виставка дитячих малюнків «Я бачу Україну такою!», «Українська мрія – Перемога!», години спілкування «Це найменше, що ми можемо зробити», «Забути кров святу не маєш права», «Сини-герої, борці за вільну Україну», «Героїв залишаю в пам'яті навічно».

На виконання плану заходів з пропагування військової служби за контрактом у Збройних Силах України серед учнів старшої школи проведено заходи щодо їх готовності стати на захист незалежності й територіальної цілісності України та подальшої служби у військах Збройних Сил України через проведення тематичних конкурсів, вікторин, змагань.

Аналіз працевлаштування за три роки свідчить про збільшення кількості випускників, які обирають професії, пов'язані із ЗСУ та МНС та готові до

виконання обов'язку захисту незалежності та територіальної цілісності України. Аналіз залученості дітей і молоді до проєктів, заходів місцевого, обласного та всеукраїнського рівнів свідчить про відповідність ціннісним орієнтирам та індикаторам ефективності Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки (постанова КМУ від 09 жовтня 2020 № 932). У 2020/2021 навчальному році з метою організації тренувальних та військово-польових зборів на базі військових частин (полігонів): проведено польові збори з юнаками 11 класів закладів загальної середньої освіти в рамках національнопатріотичного проєкту «Захисник Кіровоградщини»; вихованці військово-патріотичного гуртка «Сокіл» («Джура») взяли участь у тренуваннях на базі окремого полку спеціального призначення імені князя Святослава Хороброго; участь вихованців Вільшанського ЦДЮТ у Всеукраїнському вишколі «Джура-Десантник» в м. Житомир.

Проведено змагання з військово-прикладних видів спорту: 2020/2021 навчальний рік – участь у кущовому етапі змагань «Захисник Кіровоградщини» в смт Голованівськ 06.10.2020 року та участь команди гуртка «Ягуар» Вільшанського ЦДЮТ у Всеукраїнському фестивалі бойових мистецтв «У єдності наша сила»; 2021/2022 навчальний рік – участь в обласному етапі змагань «Захисник Кіровоградщини» в смт Новгородка 12.10.2021 року.

Особлива увага у Вільшанській громаді надається значенню Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») за участю команд Центру дитячо-юнацької творчості та команд усіх закладів загальної середньої освіти, що організовують та проводять щорічно й мають призові місця на рівні області. Під час аналізу звітів про виконання планів роботи з'ясовано, що в закладах загальної середньої освіти Вільшанської селищної ради реалізуються практичні заходи, спрямовані на популяризацію духовно-моральних цінностей українського народу, його духовних надбань, культурних та національно-мистецьких традицій, а також пам'яток історії,

присвячених національно-визвольній боротьбі, з'ясовано, що створено туристичні маршрути: «Вільшанка: історичні місця», «Вільшанка – Сухий Ташлик: на батьківщині героїв», «Вільшанка – села Йосипівка – Березова Балка: партизанськими стежками», крім того, у громаді працюють 8 колективів, які мають почесне звання «народний аматорський», з них – 3 болгарських.

За результатами аналізу документів щодо впровадження мовного законодавства для закріплення статусу української мови як державної, відповідно до вимог статті 10 Конституції України, з'ясовано, що в громаді систематично проводиться робота зі забезпечення державної політики всіх рівнів та дотримання чинного законодавства. Освітній процес, діловодство та ведення документації, взаємовідносини з державними та громадськими організаціями здійснюються державною мовою. Крім того, державною мовою проводяться засідання педагогічних рад, рад закладів, виробничі наради, збори колективів, семінари; наповнення сайтів закладів освіти та персональні блоги вчителів тощо. Інтер'єр та оформлення шкільних приміщень, навчальних кабінетів здійснюється державною мовою; у всіх класних кімнатах представлено національну символіку; у шкільних бібліотеках оформлені тематичні полиці та теки «Українська національна символіка», «Мова – душа народу»; постійно діють виставки до Днів народження українських письменників та поетів. З метою реалізації цілей національно-патріотичного виховання, утвердження поваги та любові до рідної землі, усвідомлення своєї етнічної спільноти, утвердження національної гідності, виховання любові до близьких, свого народу проводяться різноманітні заходи: конкурси ораторського мистецтва, українські ігри та козацькі забави тощо.

Під час аналізу річних планів роботи та звітів про їх виконання з'ясовано, що діяльність педагогічного колективу Вільшанського центру дитячої та юнацької творчості разом з колективами закладів загальної середньої освіти та сектором культури, туризму, молоді, спорту та охорони культурної спадщини

спрямована на створення єдиної системи виховання в громаді. Ефективність селищної цільової програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2021–2023 роки прослідковується в спільних заходах, проведених закладами освіти для реалізації Концепції національно-патріотичного виховання. У закладах загальної середньої освіти зазначені напрямки роботи та заходи, висвітлені у змістових лініях планів роботи закладів. Заходами національно-патріотичного виховання охоплено здобувачів освіти всіх закладів освіти громади. За результатами аналізу участі в інформаційно-просвітницьких заходах з національно-патріотичного виховання за звітний період з'ясовано, що активність педагогічних працівників збільшувалася, зокрема: 2020/2021 навчальний рік – взяли участь у 2 заходах (Методологічний семінар з позашкільної освіти, on-line відкритої лекції «Концептуальні основи позашкільної освіти», м. Київ, 30 вересня 2021 року; Всеукраїнський методологічний семінар з позашкільної освіти, on-line відкритої лекції «Художньо-естетичний напрям позашкільної освіти: теорія і практика», 26 листопада 2021 року); 2021/2022 навчальний рік – участь у 6 заходах (підготовка переможця IV етапу XXIII Чемпіонату Кіровоградської області інтелектуальних ігор серед школярів сезону 2021/2022 навчального року, присвяченого 30-річчю Незалежності України – Асинхронного Кубку з гри «Брейн-ринг»; заходи щодо вшанування пам'яті героїв Небесної Сотні: «Наш земляк – Віктор Чміленко», участь у Всесвітній тихій акції «Ангели пам'яті», що проходить за координації мистецької агенції «Територія А» та за підтримки Національного музею Революції Гідності в пам'ять про Героїв України різних часів; участь у Всеукраїнській он-лайн конференції-реквіємі лідерів учнівського самоврядування, присвячена пам'яті Героїв Небесної Сотні, організована Українським Державним центром позашкільної освіти, участь в обласному онлайн-стрімі «Єднання наша сила», Всеукраїнській прес-конференції «Позашкільна освіта 2021: десять перемог»); 2022/2023 навчальний рік – участь

у 6 заходах (Всеукраїнському круглому столі «Забезпечення і реалізація прав дітей на позашкільну освіту в умовах воєнного стану», Методологічному семінарі «Гуманітарний напрямок позашкільної освіти», Популяризація знань про глобальні цілі ООН – підготовка переможця Всесвітнього Квесту «Партнерство заради сталого розвитку», прес-конференції «Забезпечення якості освіти в умовах війни», проведення відкритої on-line лекції «Військово-патріотичний напрям позашкільної освіти: теорія і практика» під час XIV Методологічного семінару з позашкільної освіти, Всеукраїнському форумі «Діти і освітянський фронт позашкільної освіти»). За результатами участі в заходах наявні відповідні сертифікати.

Висновки. За результатами моніторингу діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів з питань освіти та закладів загальної середньої освіти щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти Вільшанської селищної ради управлінням Державної служби якості освіти у Кіровоградській області були сформульовані рекомендації Вільшанській селищній раді та її структурному підрозділу з питань освіти – сектору освіти Вільшанської селищної ради:

1. Оприлюднити на офіційному веб-сайті органу управління освітою Положення про сектор освіти Вільшанської селищної ради. Питання про реалізацію Концепції національно-патріотичного виховання вивчати та розглядати на засіданнях селищної ради, нарадах сектору освіти Вільшанської селищної ради не менше, ніж два рази на рік.

2. Передбачити внесення змін до пріоритетних завдань на реалізацію Державної політики в галузі «Освіта» Програми економічного і соціального розвитку Вільшанської селищної ради, зокрема заходи щодо: забезпечення якісної освіти.

3. Розглянути можливість укладання угод з існуючими центри професійного розвитку педагогічних працівників області або створення такого центру у громаді для професійного розвитку педагогічних працівників.

4. Опрацювати поради для голів та управлінців освітою територіальних громад, підготовлений Державною службою якості освіти України спільно з командою українсько-швейцарського проєкту «Децентралізація для розвитку демократичної освіти».

Література.

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Національна ідея в становленні громадянина – патріота України. Електронна бібліотека методичної літератури: веб-сайт. URL : <https://cutt.ly/ISneMIS>

2. Гонюкова Л.В., Кармалюк С.П. Управлінські аспекти національної самоідентифікації молоді, як психологічний чинник її самоствердження в українському суспільстві. Вісник НАДУ. 2018. № 3. С. 131–137.

3. Григораш В.В. Організація діяльності керівника школи. Харків, 2011. 224 с.

4. Деякі питання Державної служби якості освіти України. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 року № 168. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF#Text>

5. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент. Цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу: навч. посіб. Київ, ІМЗН, 1996. 140 с.

6. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: монографія. Київ, ДАККО, 1999. 303 с.

7. Кремень В.Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Редколегія: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови); за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ, Педагогічна думка, 2016. 448 с.

8. Липовська Н.А. Вектори розвитку публічного управління в сфері національно-патріотичного виховання. Державне управління та місцеве самоврядування. 2021. Вип. 1(48). URL: [http://dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2021/2021_01\(48\)/06.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2021/2021_01(48)/06.pdf)

9. Марковець В.М. Управлінський вплив на виховання патріотичної особистості в умовах становлення незалежної держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=735>

10. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. Наказ Міністерства освіти й науки України від 06.06.2022 № 527. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7>

11. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10 2020 р. № 932. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/932-2020-%D0%BF#Text>

12. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 17 від 09.01.2019 р. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>

13. Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми: монографія. Л. Калініна, В. Мелешко, І. Осадчий, Л. Паращенко, М. Топузов. За наук. ред. Л. Калініної. Київ, 2018. 224 с.